

Ds Jaco Zuurmond

30 maart 2014 – 4e van de 40dagen – voorheen 'Laetare'

Psalm 110 / Matteüs 22,41-46

Wat denk je van de Messias? Van wie is hij een zoon?

Gemeente van de Levende,

De HEER spreekt tot mijn heer... - Dit citaat uit Psalm 110 is de pointe in een haast onbegrijpelijke discussie tussen Jezus en de Farizeeën, op weg naar Pasen. Halverwege zijn tocht van Intocht tot Getsemane, de Via Dolorosa – de weg van zijn lijden.

Een wonderlijke Psalm, die 110e Psalm. Het is de meest geciteerde Psalm in het Nieuwe Testament. Over Jezus, over de Christus, de Messias, konden de apostelen blijkbaar niet praten zónder te mediteren over deze Psalm. De Psalm klinkt zelfs door tot in de Apostolische Geloofsbelijdenis, want het 'zittende ter rechterhand Gods' is een citaat uit deze Psalm. En tegelijk, als wij 20 eeuwen later deze Psalm lezen, dan is deze ons vreemd, lastig, moeilijk. De lector las vanmorgen nog veilig uit een zéér vrije vertaling van Huub Oosterhuis[1]. Een mooie vertaling, omdat deze van begin tot eind de taal van het visioen handhaaft. De Psalm is een visioen, een droom. Neemt je even mee naar elders. De plaats waar de laatste hoop wordt bewaard. De laatste schoonheid. De ultieme vrede. Het laatste recht voor blinden, doven en doden. Prachtig... maar daar moet wel bij worden vermeld dat achter die mooie visionaire vertaling van Oosterhuis knalharde woorden schuilgaan. In een meer letterlijke vertaling van deze mooie Psalm worden onontkoombaar hoofden verpletterd en lijken opeengestapeld. De 'slachting op het wijde veld' waarvan u in de berijming vervolgens zo lieflijk zong is een maar milde samenvatting van de oorspronkelijke tekst. In de lezing is het ons bespaard gebleven... omdat het anno nu niet meer werkt, omdat dat soort beelden 2000 jaar later niet meer communiceren. De meest geciteerde Psalm in het Nieuwe Testament is ons, eerlijk gezegd, behoorlijk vreemd geworden. Maar laten we vandaag, aangespoord door Jezus Messias, op zijn weg naar Pasen, toch proberen naar de Psalm te luisteren. Eerst lasen we de versie van Oosterhuis. Toen zongen we een mooie berijming. Misschien dat het nú kan:

1 ¶ Tot David, een psalm.

De HEER spreekt tot mijn heer:

'Neem plaats aan mijn rechterhand,
ik maak van je vijanden
een bank voor je voeten.'

2 Uit Sion reikt de HEER u

de scepter van de macht,
u zult heersen over uw vijanden.

3 Uw volk staat klaar op de dag dat u ten strijde trekt.

Op de heilige bergen, uit de schoot van de dageraad,
komt tot u de dauw van uw jeugd.

4 De HEER heeft gezworen, en komt op zijn eed niet terug:

'Je bent priester voor eeuwig,
zoals ook Melchisedek was.'

5 ¶ De Heer aan uw rechterhand

verplettert koningen op de dag van zijn toorn.

6 Hij berecht de volken,

verplettert hoofden, overal op aarde,
lijken stapelen zich op.

7 Hij drinkt onderweg uit de beek

en dan heft hij zijn hoofd.

De HEER spreekt tot mijn heer... Zo begint het gedicht, de Psalm. Je zou zelfs mogen vertalen: Orakel van de Eeuwige tot mijn gebied, tot mijn 'adonai'. Het is niet zomaar 'spreken' dus waar het hier om gaat. Het is een orakel, een plechtige uitspraak, een woord met gezag. Niet een woord onder vele andere woorden. Maar veeleer: 'zó spreekt de HEER'... Een kernwoord, een uitspraak. Zo'n woord dat wat uitricht, dat wat dóet. Een woord dat mensen, dingen in beweging zet. Een hemels woord op aarde.

Over David gaat het in dit hemels woord, zo wordt in de titel gezegd. Het is tot David gericht. Maar dan wel een David die er wezen mag. Een David buiten alle menselijke proporties. Het eerste deel van de Psalm schetst ons David als visioen. Een droomheld. Die door de tijd wandelt – door het land – en van alle zijden stromen volgelingen toe. "Je mantschap meldt zich vrijwillig op de dag van je macht in heilige luister"... "Zoals de dauw daagt uit de schoot van de morgen, zo staat de jeugd gereed". Toe maar. Prachtige beelden. Een visioen.

Maar, zoals gezegd, daarnaast ook een vreselijk realisme in diezelfde Psalm. De David van de hemelse droom kent hier op aarde veel tegenstand. En in de tweede helft van de Psalm wordt beschreven wat er met deze vijanden gebeurt. Ze sneuvelen bij bosjes. En er wordt bepaald niet zachtzinnig met ze omgesprongen. Knalharde beelden. Maar er is veel geweld in deze wereld. Er is ongekende hardheid in deze wereld. En de droom dat ooit aan al deze onmenselijkheid een einde wordt gebracht – vanuit de hemel... het kwaad veroordeeld... die droom is toch niet alleen verkeerd?

De Psalm eindigt dan weer in ongekende tederheid: "Hij drinkt onderweg uit de beek, en dan heft hij zijn hoofd." Ineens wordt de Psalm heel menselijk. Ineens, tóch nog, na dat visioen boven alle tijd en ruimte... en daarna na dat overmachtige aardse geweld, ineens een heel klein menselijk beeld. Die bovenmaatse triomfator heeft gewoon dorst. Alsof de grote beelden moeten worden gecorrigeerd. Alsof de grootspraak moet worden gerelativeerd: de reus is toch maar een mens. De hemelse held heeft dorst, gewoon dorst. 'Mij dorst'.

Dit laatste vers, dit zo humane vers, maakt de Psalm misschien toch draagbaar, ook voor ons moderne mensen. Zo, gerelativeerd door pure menselijkheid, kunnen we de grote beelden van de Psalm misschien toch aan. Misschien is dit laatste vers over dat drinken uit de beek de sleutel van waaruit we de Psalm kunnen lezen. Vanuit het einde terug. Het visioen weer in. Met al dat geweld. Maar ook met alle vrede die schemert. Het kleine aardse relativeert al dat geweld, dat machtig hemelse... en tegelijk ontdekken we dat diezelfde hemel al het aardse draagt. Daarmee kan de Psalm misschien gelezen worden:

Meer dan menselijk is de in de Psalm gedroomde koning. Het is een recht-brenger, dwars door alle tegenstand heen. De laatste overwinnaar, die, gevoed door hemelse kracht, alle tegenstand weerstaat. Een messiaanse koning, zo hebben door alle eeuwen heen de zangers van deze Psalm geweten. Het gaat daarbij om veel meer dan om de David van ooit. Het gaat in deze Psalm om de vervulling van de belofte waar David naar verwees. Het gaat zagezegd om de 'zoon van David': "Wat denkt u van de Messias, van wie is hij een zoon?" De vraag van het Evangelie van vandaag.

Wat denk je van de Messias? Van wie is hij een zoon?

Durf je het aan... na al deze heftige beelden... de Messias toch te verwachten als zoon van de hemel, die al ons aardse machtsspel overstijgt – ook als dit een oordeel inhoudt? Durf je het aan, omdat we het zonder de hemel niet redden?

En tegelijk, zal je het aandurven om straks deze hemelse vorst te herkennen in zijn puurste menselijkheid: Mij dorst?

Aan het kruis?

Amen

Gebaseerd op: Willem Barnard, Lofzang is geen luxe – Gepeins bij de Psalmen.

Bewerking Psalm 110 – Huub Oosterhuis – 150 Psalmen vrij

Woord van God-Ik-zal:

Zit aan mijn rechterhand.

Heden ben jij geboren

uit de schoot van het licht

om te zijn tot zegen

alle volken der aarde.

Ooit in mijn Zonnelichtstad

zal jij tronen deemoedig

wanneer de laatste vijand

neerligt aan je voeten.
Dan zal het eindelijk vrede
'alles-voor-allen' zijn:
en jij, nieuwe Melchisédek,
gaat rond met brood en wijn.
Ik droomde: Hij sprak tot mij,
ik was voor eeuwig geboren
om tot zegen te zijn
blinden, doven en doden.
Zoals geschreven staat.
Ontwaakt in het holst van de nacht
zoek ik mijn weg, schoorvoetend
drinkend uit donkere bronnen
hef ik mijn hoofd naar het licht.

Aantekeningen bij de vertaling
psalm 110

'tot zegen': zie Genesis 12, vers 2.
'Zonnelichtstad': zie aantekening bij psalm 50.
'laatste Vijand': zie 1 Korintiërs 15, vers 26: 'De laatste vijand die vernietigd wordt is de dood.'
'Melchisedek': zie Genesis 14, vers 18-19. Over hem wordt in de brief aan de Hebreeënen gezegd (7, vers 1-3) dat hij, 'priester is voor altijd', en 'geen vader, of moeder, geen stamboom, geen oorsprong of levenseinde' heeft (nbv). Hij wordt gezien als voorafbeelding van Jezus Messias.
'Ik droomde': in de oorspronkelijke versie van deze psalm worden in de voorlaatste regels hoofden verpletterd en lijken opgestapeld, zie de NBV en andere vertalingen.

[1] Woord van God-Ik-zal:
Zit aan mijn rechterhand.
Heden ben jij geboren
uit de schoot van het licht
om te zijn tot zegen
alle volken der aarde.
Ooit in mijn Zonnelichtstad
zal jij tronen deemoedig
wanneer de laatste vijand
neerligt aan je voeten.
Dan zal het eindelijk vrede
'alles-voor-allen' zijn:
en jij, nieuwe Melchisédek,
gaat rond met brood en wijn.
Ik droomde: Hij sprak tot mij,
ik was voor eeuwig geboren
om tot zegen te zijn
blinden, doven en doden.
Zoals geschreven staat.
Ontwaakt in het holst van de nacht
zoek ik mijn weg, schoorvoetend
drinkend uit donkere bronnen
hef ik mijn hoofd naar het licht.